

טומאת כהן בפעילות צבאית

הרב אשר מולד, רס"ן (מיל')

א. רקע

חייל כהן הנמצא בתפקיד לחימה, אשר הוטל עליו לצאת למארב המיועד להתמקם בבית קברות של גויים - האם עליו לתור אחר מחליף על מנת שלא להיטמא למת, או שמא שרי ליה לצאת לפעילות מבצעית זו לכתחילה?

ב. מקור האיסור והגדרת היקפו

כתב ה**טור** (יורה דעה שסט) :

אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו (ויקרא כא). מכאן שהכהן מוזהר שלא לטמאות למת.

ובגמרא **מסכת יבמות** (סא, א) נאמר :

תניא וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר : קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל שנאי (יחזקאל לד, לא) : "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם". אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם.

דהיינו שאיסור טומאת כהן למת קיים במת ישראל, אולם במת שאינו יהודי אין דין טומאת מת באוהל. וכן מפורש בהמשך הגמ' שם :

רבינא אמר : נהי דמעטינהו קרא מאטמויי באהל דכתיב (במדבר יט, יד) : אדם כי ימות באהל, ממגע ומשא מי מעטינהו קרא?

והסביר **רש"י** (ד"ה ממגע ומשא מי מעטינהו) את החילוק :

וגבי מגע אשכחן נוגע בעצם או בחלל דלא כתיב אדם, הלכך אף על גב דלא מיקרו אדם, מטמו במגע ובמשא.

ופסק **השולחן ערוך** (יורה דעה שעב, ב) :

קברי עובדי כוכבים, נכון ליזהר הכהן מלילך עליהם ; (מהר"מ ותוס' פ' המקבל) אף על פי שיש מקילין (רמב"ם והגמ"י בשם ס' יראים). ונכון להחמיר.

דהיינו אע"פ שהרמב"ם ודעימיה מקילים בטומאת כהנים למתי עכו"ם באהל, ואוסרים רק במגע ובמשא, הרי שהשו"ע החמיר בדבר אף בטומאת אוהל.

ג. תוקף האיסור

בעניין תוקפו של איסור טומאת כהן מצאנו מחלוקת ראשונים.

הרמב"ם בהלכות נזירות (ה, טו) כתב:

נזיר שנטמא למת טומאת שבעה, בין בטומאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן **הרי זה לוקה**.

מכאן שסובר שאיסור טומאת כהן הינו מדאוריתא.

והראב"ד השיג עליו וכתב בסוף דבריו וז"ל:

והכהנים בזמן הזה טמאי מת הן ועוד **אין עליהן חיוב טומאה** והמחייב אותם עליו להביא ראיה.

כלומר על כהן טמא לא חל איסור טומאה נוסף. ויש להעיר בשיטת הראב"ד שני עניינים: האחד דהראב"ד הוא דעת יחיד ופליגי עליה הרבה מן הראשונים, והשני שסותר דבריו בספרו תמים דעים (סימן רלו), ונחלקו האחרונים מה הייתה דעתו מעיקרא ומהי דעתו למסקנה, לאסור מדאורייתא או להתיר לגמרי.

שיטה שלישית הנובעת מהראב"ד מובאת **במשנה למלך** (הלכות אבל ג, א), שכתב:

והנראה מדבריו [של הראב"ד] הוא דס"ל דלא הזהיר הכתוב מהטומאה על הנזיר ועל הכהן אלא בזמן שהם טהורים, אבל אם הם טמאים אף שפירשו מן המת מ"מ אינו מוזהר עוד על הטומאה מדכתיב "ולא יחלל" דוקא במי שהוא מחלל עצמו.

דהיינו, כאשר מיירי בכהן שכבר טמא, האיסור להיטמא הוא מדרבנן ורק על כהן טהור חל איסור דאורייתא להיטמא.

שיטת ר"ת הובאה **ברמב"ן** (תורת האדם שער הסוף):

ענין הכהנים יש לחלק בין נטמא בשנית באותו היום דאיסורו מדרבנן, והטעם כיוון שלא הוסיף ימים לטומאתו. לבין נטמא החל מהיום שלמחרת טומאתו הראשונה דאסור מדאורייתא, והטעם היות ומוסיף יום נוסף לטומאתו.

ויש שכתבו על זה שבימינו, כיוון שאין לנו אפר פרה, אין כאן תוספת יום ושרי. ויש לעיין אי שרי מדאורייתא ואכתי אסור מדרבנן, או שמא שרי לגמרי (שתי שיטות בהבנת הראב"ד).

ולענין להסתמך על הראב"ד כסניף להקל, מצאנו במשנה למלך הנ"ל שהביא בהוא אמינא אפשרות לצרף את דעת הראב"ד הנ"ל לספק ספיקא ולהתיר מגע של כהן במומיה. אולם מסקנתו, שהואיל ורב הפוסקים חולקים עליו לא היקל בעניין ולא צירף את דעת הראב"ד לספק. אולם אכתי מצאנו מן האחרונים המסתמכים על דעת הראב"ד ומצרפים אותה לקולות נוספות על מנת להתיר ענייני טומאת כהן בזמן הזה.

ד. הנפקא מינה מהדיון בעניין לימודי הרפואה

קולמוסים רבים נשברו על בירור עניין לימוד הרפואה לכהן. רבו האוסרים ויש המתירים. בשו"ת **ציץ אליעזר** (ח"ד, ד) דן בשאלה האם מותר ללמוד רפואה ללא צורך להיטמא במהלך הלימודים ולהיכנס למצב שיתכן ויטמא בעבודתו העתידית לצורך פיקוח נפש (טומאה בהיתר).

שם הביא את שו"ת **חתם סופר** (ח"ב, יו"ד, שלח) שהתיר לכהן להיות רופא. וכן הוא בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ג, קסד). וטעמם הוא דאין ודאות שיצטרך להיטמא למת.

לעומתם הרב גורן ועוד התיירו לכהן ללמוד רפואה, על אף שבמהלך לימודיו ישנה מציאות של נתיחת גופות וכד', והגבילו זאת בנייתוח מתי עכו"ם ובטומאת אוהל, אך לא במגע ובמשא, דהיינו שיעמוד מן הצד ויביט בלבד.

היתר נוסף ללימודי הרפואה לכהן הוא מטעם שעיסוקו העתידי הוא הצלת נפשות, הרי שכבר כעת מותר לו ללמוד לשם כך. יש שרצו לדחות טענה זו מכמה טעמים: ראשית, ישנם רופאים נוספים שיצילו נפשות. שנית, היתר פיקוח נפש אינו שייך בלימוד אלא בהצלה ממש של רופא המוכשר לכך. שלישית, אין החולה נמצא לפנינו.

על טענות אלו ניתן להשיב בנידון דידן בנקל ולחלק בין טענות האוסרים לימוד הרפואה לכהן לבין נידון דידן.

על הטענה הראשונה שיש אחרים, יש לחלק ולומר שלכל חייל בצוות תפקיד המיוחד לו (פק"ל), ואף שיש כמה מקצועות דומים, הרי שישנם גורמים נוספים המשפיעים על בחירת חייל מסוים לפעילות זו, כדוגמת היותו חלק מצוות אורגני, תורנויות נוספות המשפיעות על יכולת שיבוץ חייל אח ממש (כך עלינו להגדיר כל פעילות מבצעית). על הטענה השניה יש לענות כי במקרה של ביצוע מארב, הרי שהגדרתו היא הצלה ממש, ובחייל המוכשר לכך, ולכולי עלמא שרי. על הטענה השלישית שאין החולה נמצא לפנינו הרי שבמקרה שלפנינו הרי שזה כחולה הנמצא ולפנינו ואם כן נתיר לחייל כהן להשתתף

טעם נוסף להיתר מצאנו בגמרא **מסכת ברכות** (יט, ב):

תא שמע, דאמר רבי אלעזר בר צדוק: מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה - יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם. אמאי? לימא: אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'! כדרבא, דאמר רבא: דבר תורה, אהל, כל שיש בו חלל טפח - חוצץ בפני הטומאה, ושאין בו חלל טפח - אינו חוצץ בפני הטומאה, ורוב ארונות יש בהן חלל טפח, וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן, ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן.

העולה מגמרא זו שכאשר ישנו טעם ראוי של כבוד הבריות, ניתן לדחות את טומאת הכהן. זאת ועוד שע"פ מסקנת ה**תוספות** (ברכות כ, א ד"ה "שבי") עולה כי היות וכהונה הינה איסור שאינו שווה בכל, נדחה איסור דאורייתא בקום עשה, דהיינו מותר לכהן להיטמא לכתחילה במקום שיש כבוד הבריות, וכבוד מלכות נחשב לכבוד הבריות.

לפי זה כל הדיון לגבי צורת בניית קברי העכו"ם המופיעה בגמרא דלעיל אינה משפיעה על ההיתר.

נדגיש כי המציאות המדוברת בעניינינו ודאי חשובה לכבוד הבריות טפי מהכבוד שבראיית מלכי אומות העולם, ולשיטת התוס' דלעיל נדחה איסור טומאת כהונה מפניה אפילו בדאורייתא.

סברא נוספת שניתן לצרף בעניין, היא שיטת כמה מן האחרונים שכתבו דהאידינא הכהנים הינם כהני ספק, ועל סמך זה התיירו להם ללמוד רפואה. ואף על פי שחלילה מלהלעז על הכהנים, ולראיה שהם עולים ככהנים לתורה וכן מברכים את ברכת הכהנים ועוד, הרי שלצרף

דעה זו על מנת להתיר ולאור הנ"ל ודאי שניתן.

ה. מסקנה

היוצא מהאמור שבנדון דידן ולשאלת השואל, בהסתמך על שיטת הראב"ד בצירוף החילוקים בין דין לימוד רפואה לכהן לענייננו, וכן בצירוף סברות נוספות, עלינו לומר כי אין חובה על חייל כהן הנבחר לצאת לפעילות מבצעית בבית קברות של גויים לטרוח ולחפש חייל אחר שיחליף אותו, ויתכן שאף אם אין טרחה כלל במציאת מחליף, אין עליו כלל חובה להתחלף ומותר הוא לצאת לפעילות חשובה זו בשופי. הנלע"ד כתבתי.